یادداشت

حکمرانی داده باز؛ شفافیت هوشمند

محمدمهدی‌اشرفیان‌رهقی
مدرس دانشگاه و پژوهشگر اقتصاد سیاسی

یکی از مفاهیم توسعه‌یافته در یک دهه اخیر مفهوم حکمرانی داده باز Open Data Governance به عنوان یک چارچوب تحول‌آفرین در سطح حکمرانی کلان است. این مفهوم بدان معناست که داده‌های دولتی باید به صورت فعال، قابل دسترس، سیستمی، رایگان و بدون محدودیت‌های مرسوم منتشر شوند تا هم شفافیت و پاسخ‌گویی تقویت شود و هم مشارکت شهروندی را ممکن کند. همچنین نوآوری و ارزش اقتصادی در کنار اثربخشی خدمات عمومی افزایش یابد.

حکمرانی داده باز در سیر تکامل تاریخی پس از اقدامات دهه ۹۰ میلادی تحت عنوان شفافیت و تمرکز بر آزادی اطلاعات (FOI) شکل گرفته بود و پس از مفهوم دولت الکترونیک در سال ۲۰۰۰ با هدف انتشار اطلاعات به‌صورت آنلاین مطرح شد. حکمرانی داده باز در کمتر از یک دهه اخیر به منظور یکپارچه‌سازی داده باز در فرایندهای حکمرانی با تمرکز بر تاثیرگذاری بر نتایج سیاست‌های دولت شکل گرفت و دولت‌ها و نهادهای عمومی را نه‌تنها به ایجاد و انتشار داده‌های باکیفیت که به ارائه تضامین لازم برای به‌روزرسانی مستمر داده‌ها تشویق کرد.

این هدایت‌گری با توسعه روزافزون کارکردهای داده باز در سطح حکمرانی، از یک رویکرد اقناع‌سازی به یک حرکت جمعی با درجه بالایی از اهمیت مبدل شده است. کارکردهای سیاسی حکمرانی داده باز در تقویت پاسخ‌گویی، افزایش مشارکت شهروندی و مبارزه با فساد در کنار کارکرد اقتصادی-توسعه‌ای آن در اقتصاد دیجیتال و نیز بهبود محیط کسب‌وکار نمونه‌هایی از توجیهات برای استقبال کشورها و نهادهای عمومی در اتخاذ این رویکرد محسوب می‌شود.

البته در مسیر توسعه رویکرد حکمرانی داده باز، فقدان استانداردهای مشترک، مسائل کیفیت پایین داده‌های تاریخی، مقاومت بوروکراتیک، نبود انگیزه برای اشتراک‌گذاری داده‌ها، تنش بین شفافیت و حریم خصوصی، عدم وضوح در مالکیت داده‌های عمومی، شکاف مهارت‌های دیجیتال نیز از جمله محدودیت‌هایی است که بر آن سایه انداخته است. به هر حال براساس روندهای شکل‌گرفته انتظار می‌رود حکمرانی داده باز به انتشار خودکار داده‌ها در آینده‌ای نه‌چندان دور منجر شود و بر اساس اکوسیستمی متعادل حقوق دسترسی، کیفیت داده، ظرفیت استفاده و سازوکارهای پاسخ‌گویی را تنظیم‌گری کند.

در ایران نیز حرکت به سمت حکمرانی داده باز ضرورتی انکارناپذیر است که با لحاظ ملاحظات کشور می‌تواند مبنای توسعه و البته تسری‌بخش مفاهیم حقوق شهروندی باشد. حکمرانی داده باز در این فضا به معنای ایجاد چارچوبی نظام‌مند، امن و قانونمند برای انتشار فعال، هدفمند و مسئولانه داده‌های غیرحساس دولت و نهادهای عمومی است. به نحوی که این نوع از حکمرانی با ارزش‌های اسلامی-ایرانی سازگار باشد و در خدمت اهداف کلان نظام قرار گیرد.

تقویت عدالت اجتماعی، پیشبرد اقتصاد مقاومتی و تحقق سیاست‌های کلی نظام در شرایطی که داده‌ها به عنوان سرمایه ملی تحت حاکمیت کامل جمهوری اسلامی مدیریت شوند، می‌تواند مسیر حکمرانی داده باز در کشور را هموار کند. باید در نظر داشت اگر مبارزه با فساد ساختاری و ممانعت از هدررفت منابع و خروج سرمایه از کشور، عزمی راسخ و اقدامی با اولویت بالا قلمداد می‌شود، توجیه حکمرانی داده باز به سبب سهمی که در افزایش سرمایه‌گذاری داخلی و بهبود رقابت‌پذیری ملی دارد، بسیار در دسترس و منطق‌پذیر است. انتشار داده‌های غیرحساس در پروژه‌های عمرانی، شفافیت در تخصیص ارز و یارانه‌های غیرنقدی و انتشار آمارهای اقتصادی با تأخیر کنترل‌شده می‌تواند معیاری برای سنجش عملکرد در این بخش تلقی شود.

حکمرانی داده باز به سبب نقش مستقیم و غیرمستقیمی که در تقویت مشروعیت و اعتماد عمومی دارد می‌تواند رافع کمبودها در مشارکت‌های عمومی نیز باشد و به افزایش اعتماد عمومی نسبت به نهادهای حکومتی منجر شود. باید به این باور رسید که شفافیت بهترین ابزار مبارزه با فساد است. این موضوع خود به بهسازی اعتماد عمومی نسبت به دولت منجر می‌شود و دولت پاسخ‌گو را در بهبود تصمیم‌گیری‌ها توانمند می‌کند.

اگر حکمرانی داده باز در ایران بر شفافیتی هوشمند، کنترل‌شده و در خدمت منافع ملی که هم‌زمان هم پاسخ‌گوی مطالبات مشروع مردم باشد و هم امنیت ملی و ارزش‌های اسلامی ایرانی را صیانت کند، مبدل شود، نه‌تنها بن‌بست‌های کنونی در سطح داخلی شکسته خواهد شد که به تقویت اقتدار اطلاعاتی و امنیتی کشور نیز منجر می‌شود.

نشست تخصصی روز جهانی مبارزه با خشونت بر زنان در تبریز برگزار شد

از بررسی خشونت‌های پنهان بر زنان تا ضرورت مطالبه‌گری

نشست تخصصی به مناسبت روز جهانی مبارزه با خشونت بر زنان، از سوی شعب استانی سه حزب جمعیت زنان مسلمان نواندیش، مجمع زنان اصلاح‌طلب و جمعیت حمایت از حقوق بشر زنان در تبریز برگزار شد. این نشست تخصصی که با مشارکت دبیرخانه ملی منع تبعیض و خشونت علیه زنان کانون‌های وکلای دادگستری کشور برپا شد، با استقبالی چشمگیر از سوی فعالان حوزه زنان، استادان دانشگاه، احزاب و... همراه بود. سرپرست دفتر امور بانوان و خانواده استانداری آذربایجان شرقی در این نشست با تأکید بر ضرورت مطالبه‌گری مسائل اجتماعی از سوی جامعه، گفت: تا زمانی که نظام‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در هنگام بروز مشکلات و پدیده‌های اجتماعی دخالت نکرده و مطالبه‌گر نباشند، از سوی نهادهای بالادستی شاهد تحرک خاصی نخواهیم بود. پروین اشراقی با اشاره به اهمیت جایگاه زنان و تلاش در راستای آرامش و زندگی شایسته برای این قشر از جامعه، افزود: بدون تردید وقتی زنی مورد خشونت قرار می‌گیرد، یک خانواده مورد آسیب قرار گرفته و نمی‌تواند به آرامش برسد. در چنین شرایطی وظیفه تک‌تک ما در نهادهای مختلف اعم از نهادهای رسمی و احزاب، مطالبه‌گری برای رفع وضعیت موجود است. او مطالبه‌گری را موجب تغییر در نهادها دانست و گفت: متأسفانه در برخی موارد شاهد خلأهای قانونی هستیم که در این شرایط و هنگام بروز مسائل اجتماعی همچون خشونت بر زنان نباید منتظر نهاد حاکمیتی و دولت باشیم و با هر ابزاری همچون ابزارهای فرهنگی و... باید برای رفع موارد اقدام شود. در این نشست پگاه محمدیاری، وکیل دادگستری و دبیر دبیرخانه ملی منع تبعیض و خشونت علیه زنان کانون‌های وکلای دادگستری کشور نیز به تحلیل ابعاد مختلف خشونت جنسیتی و چالش‌های قانون‌گذاری در حقوق ایران پرداخت. او با استناد به اسناد بین‌المللی از جمله «اعلامیه رفع خشونت علیه زنان» مصوب مجمع عمومی سازمان ملل (۱۹۹۳)، اظهار کرد: خشونت علیه زنان پیامدی از نابرابری ساختاری و الگوهای تاریخی تبعیض جنسیتی است که در عرصه‌های حقوقی، فرهنگی و اقتصادی بازتولید می‌شود. محمدیاری با اشاره به شعار جهانی امسال روز مبارزه با خشونت علیه زنان مبنی بر «پایان خشونت دیجیتال علیه زنان و دختران»، تأکید کرد: فضای دیجیتال در کنار فرصت‌ها، به عرصه‌ای تازه برای انواع خشونت بدل شده مانند تهدید، اخاذی، انتشار تصاویر خصوصی، تحقیر و آزار آنلاین، که بدون ابزارهای قانونی کافی باقی مانده است. نبود قوانین جامع در ایران برای رسیدگی به خشونت سایبری علیه زنان، موجب شده است قربانیان عملا بی‌پناه بمانند و فرایند دادرسی نیز نتواند واکنش مؤثری به این تهدیدها نشان دهد. دبیر دبیرخانه ملی منع تبعیض و خشونت علیه زنان کانون‌های وکلای دادگستری کشور در بخش دیگری از سخنان خود با نقد طرح اصلاح مقررات مربوط به مهریه، این رویکرد را ساده‌سازی مسئله دانست و تأکید کرد: هرگونه اصلاح درباره قانون مهریه باید با نگاه جامع به ساختار نابرابر خانواده، فقدان امنیت اقتصادی زنان، نبود سازوکارهای حمایتی در دوران زندگی مشترک و پس از طلاق و همچنین ضعف قوانین مرتبط با خشونت خانگی همراه باشد. او هشدار داد: اصلاحات مورد بحث، در صورتی که بدون ایجاد نهادهای حمایتی جایگزین باشد، می‌تواند در عمل به تضعیف موقعیت زنان و افزایش آسیب‌پذیری آنان منجر شود. «مهریه» در ساختار حقوقی ایران برای بسیاری از زنان آخرین ابزار دفاعی در برابر خشونت است که محدودکردن آن بدون تدوین یک قانون جامع حمایت از زنان، به کاهش توان چانه‌زنی و امنیت حقوقی آنان می‌انجامد. در این بین شیرین یوسفی، دبیر استانی جمعیت زنان مسلمان نواندیش نیز تصریح کرد: هرگونه حذف زنانه از جامعه، سازمان‌ها و نهادها و فضاهای شهری یا نادیده‌گرفتن دغدغه‌های زنانه از تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها به نوعی خشونت علیه زنان است. یوسفی افزود: در سند برنامه عملی پکن که پیشروترین توافق‌نامه بین‌المللی در زمینه حقوق زنان است، خشونت علیه زنان جدی‌ترین مورد نقض حقوق بشر با بیشترین درجه مدارا اعلام شده است و بر همین اساس تمام کشورهای عضو باید با آن مقابله کنند. او با بیان اینکه از نظر سازمان ملل، جهان در نسبت با شیوع خشونت علیه زنان در وضعیت اضطرار قرار دارد، یادآور شد: در این راستا تغییر برخی از قوانین در کشور ما به منظور فراهم‌کردن شرایطی امن برای زنان چه در خانواده و چه در جامعه لازم به نظر می‌رسد. امروز رفع تبعیض و نابرابری حقوق زنان که هم علت و هم معلول خشونت علیه زنان است، به گرانیگاه مطالبات زنان ایرانی تبدیل شده است. در این جلسه همچنین از گوهر غفارزاده و اکرم خیرخواه دو نفر از پیشکسوتان و فعالان حوزه زنان در تبریز تجلیل به عمل آمد. اکرم خیرخواه ضمن دریافت لوح سپاس خود با اشاره به آماری از میزان کودک‌همسری در آذربایجان‌شرقی گفت: حدود ۲۲ درصد از دختران متأهل ۱۰ تا ۱۴ساله کشور در آذربایجان‌شرقی زندگی می‌کنند. بر اساس آمار سال ۱۴۰۲، تعداد سه هزار و ۶۷۸ دختر ۱۰ تا ۱۴ساله و ۳۵ هزار و ۴۷۰ دختر ۱۵ تا ۱۹ساله در این استان متأهل محسوب می‌شوند. خیرخواه ادامه داد: با توجه به جایگاه پررنگ آذربایجان‌شرقی در حوزه‌های مختلف سیاسی و اقتصادی به عنوان استانی پیشرو، امیدوارم شاهد تغییرات اجتماعی و بهبود وضعیت استان در شاخص‌های حوزه زنان باشیم. در پایان این جلسه بیانیه احزاب سه‌گانه زنان استان در مورد وضعیت نابسامان حوزه زنان استانداری آذربایجان‌شرقی و اداره این مجموعه با سرپرست موقت قرائت و بر لزوم انتخاب افراد توانمند و خوشنام تأکید شد.

یا مرگ یا اندیشه؛ یا رنج یا آزادی

در ضرورت اندیشیدن و آزادی ذهن از موانع اندیشیدن

علی‌نامجو

بسی آشکار است که فصل ممیزه انسان از موجودات غیرانسان، اندیشه‌مندی او و برآیندها و بایسته‌های این اندیشه‌مندی است. انسان، هرآینه، اندیشه‌ور است؛ چه اندیشه‌مند بشود چه نشود؛ البته روشن است که حتی سطحی‌ترین ذهن‌های انسانی نیز ازآن‌رو که بهره‌ور از قطراتی از دریای خردورزی‌اند، بی‌ربط و بی‌نسبت به آن گوهرین فطرت انسانی نمی‌توانند باشند؛ اما ثمربخشی اندیشه به نسبت مرتبه و میزان آن متفاوت است. سزای گفتن است که هیچ‌کس را آگاهی تام و تمامی از اندیشه و فرایند ادراک انسانی نیست جز خالق آن، که خود می‌داند چه آفریده است و با علم به چنین گوهری است که نتایج و ملزومات آن از جمله اختیار و کمال‌طلبی انسان را دارای جایگاهی تکوینی و سپس، تشریعی می‌داند. گذشته از اندیشه، قابلیت اختیار و میل به آزادی هم زینت دیگری است که خداوند، وجود آدمی را به آن آراسته. حتی تندروترین تفکرها که در تکاپوی نفی اختیار از وجود آدمی و حیات او هستند، نمی‌توانند این امر بدیهی و تجربه زیسته «میل به اختیار» را منکر شوند؛ همین اختیار است که در زیست‌جهان فکری و زبانی وحی نیز دارای اصالت و موضوعیت است و نه خدا و نه هیچ فرستاده از جانب خدا، آن را معدوم نمی‌انگارد. از این روست که حضرت امیر علیه السلام عقل را برترین زینت انسان می‌داند و نیز می‌فرماید که عقل، برای وجود بشر، همچون چراغی است در یک خانه. در عالم معناطلبی و معنابخشی به زندگی انسانی، حتی با نگاهی فراادیانی هم نمی‌توان بی وجود دو بال اندیشه و آزادی، حقیقت آدمی را در سپهر حیات و تکامل وجودی او به پرواز درآورد. در بسیاری از نظام‌های اندیشگانی، دعوا بر سر میزان و چگونگی و تعریف اندیشیدن و آزادی و اختیار است نه بر سر وجود و ضرورت آنها. البته تنها علم به اهمیت جایگاه بنیادین این دو سرمایه انسانی، بسنده نیست و در این راه، عزمی باید راسخ که انسان را و اندیشه انسان را مصون بدارد از آفات اندیشه‌ورزی. شاید ارزشمندترین و رهایی‌بخش‌ترین وظیفه آدمی، کوشش او در راه حفظ و به‌کاربستن این دو گوهر وجودی خود باشد در کشاکش دهر و در کارزار تقابل اندیشه با ذهنیت‌ها، تکانه‌ها و اثرپذیری‌هایی که پیوند کمتری با اندیشه و اختیار و گزینش‌گری او دارند. انسان، ذهنی یک‌تکه و تک‌ساحتی ندارد و آنچه او را می‌سازد، مجموعه‌ای از خواست‌ها، کنش‌ها و نیازهاست که هر یک به کارکردی از کارکردهای ذهن آدمی از جمله حواس و عواطف و تخیلات و... مربوط می‌شود؛ اما عقلانیت، منطق‌اندیشی و به‌گزینی، توانایی تعدیل‌کننده‌ای است که با احترام به همه بخش‌های مادی و معنایی آدمی، کلیت و سعادت او را بیش از هر یک از بخش‌های وجود او ارج می‌نهد و راه بهره‌وری از هر یک از قابلیت‌ها و نیز مصون‌ماندن آنها از آسیب‌های ممکن را بر ما می‌گشاید. با چنین نگاهی می‌توان ادعا کرد که انسان، هم آزادی اندیشه می‌خواهد هم اندیشه آزادی. در این مقال، مقصود ما از اندیشه، آن توانایی و گزینش‌گری و جویش‌گری عقلانی است که با احترام به جایگاه احساس، عواطف و تخیلات آدمی و کارکرد آنها، هیچ‌یک را بر منطق، حقیقت و عقلانیت صرف رجحان نمی‌دهد. همان خرد یا عقل (فارغ از اتفاق یا اختلاف‌نظرهای اصولی و اخباری، فیلسوف و عارف و...) که همواره ابزار گزینش درستی از نادرستی و راه از چاه است؛ به قول حکیم توس: خرد برتر از هرچه ایزد بداد/ ستایش خرد را به، از راه داد. مقصود ما از آزادی نیز آزادبودن ذهن در اندیشه‌ورزی است؛ آزادی از پیش‌فرض‌ها و شبه‌شاخص‌های غیربرهانی و غیرعلمی که با خرد، منطق و به‌گزینی بیگانه‌اند و آدمی را در حصاری از خوکردگی‌های ناصحیح، هیجان‌زدگی‌ها و بردگی عواطف و احساسات مهارنشده در بند می‌کشند. بر بنیاد قاعده‌ای علمی و عرفی، هر دستگاه تفکری که از اندیشه و عقلانیت تعریفی ارائه کرده است، به طور ضمنی یا آشکار و مؤکد، آفات و موانع اندیشه و عقل را نیز بیان کرده؛ ازاین‌رو در جهان‌بینی‌های گوناگون، عواملی که عقلانیت بشری را زائل می‌کنند و اندیشه او را عاطل، تبیین شده‌اند. نگارنده اکنون با نگاهی ساختارگرایانه و تطبیقی به اندیشه‌ها و نگره‌هایی که با آنها آشناست، مهم‌ترین موانع اندیشیدن و زیست عقلانی را این‌چنین به دست می‌دهد: یک؛ غرایز و غریزه‌محور شدن انسان؛ آن هم نه محدود در معنایی سطحی که ناظر بر رفع نیازهای اولیه باشد؛ بلکه آن نوع غریزه‌مداری که نه‌تنها محرکات و عوامل غریزی را از ابزار به هدف بدل می‌کند بلکه آنها را زمینه و بنیاد اهداف و اشیای فراغریزی نیز می‌سازد؛ مانند فیلسوف‌نمایی غریزی عقل‌گریزانه، دین‌خواهی غریزی و غیرحکیمانه (مانند سلطنت‌های دینی در طول تاریخ، تروریسم، صهیونیسم، سلفی‌گری و عصبیت و...)، ایجاد روابط و رسوم غریزه‌بنیاد در اجتماع و... . دوم؛ رجحان‌دادن تخیلات، ترس‌ها، وهمیات (وهم به معنای علم‌النفسی و مُدرکی آن) و هیجانات و عقده‌ها بر ادراکات عقلی و منطقی. ممکن است هر یک از ما دچار به وهمی، ترسی، عقده یا هیجانی افراطی باشیم اما این امر را نباید در اندیشه خود و ادراکات شناختی آگاهانه‌مان راه بدهیم و مؤثر سازیم. سوم؛ منفعت‌طلبی، اخلاق‌ستیزی و سودجویی که شاید از عوامل پیشین جدا و مجزا نباشند اما به دلیل اهمیت‌شان آنها را جداگانه آوردم. چنین تعابیر و دسته‌بندی‌هایی ممکن است امر «سالم‌اندیشیدن» را دشوار جلوه دهد اما صرفا آگاهی به اینها کافی است تا آدمی در مسیر درست قرار بگیرد و دست‌کم روز به روز از عوامل آسیب‌زننده محفوظ‌تر شود. بی‌شک، مرارت‌های بی‌اندیشگی از دشواری‌های اندیشه‌ورزی ناخوشایندتر است همچنان که رنج‌های نیافتن و ندیدن ضرورت آزادگی، از سختی‌های یافتن آن افزون‌تر است. براساس آنچه گفته شد، در جهان امروز که تزاحم اندیشه‌ها، تکثر روش‌ها و تزاید آسیب‌های فردی و اجتماعی انسان، رامش و رویش او را بیش از پیش تهدید می‌کند، ما را هیچ مسئولیت و رسالتی بایسته‌تر از اندیشیدن در آزادگی‌جویی و آزادکردن اندیشیدن از هر مانع درونی و بیرونی نیست. به دیگر سخن، اصالت انسانی و انسان اصیل، وجود و ظهوری نخواهد یافت مگر از پیوند همایون اندیشه و آزادی. اندیشه بی‌آزادگی، جز دست‌وپازدن در خوکردگی‌ها و القائات ناسره نخواهد بود؛ اگر اندیشه و آزادگی همنشین نمی‌شدند، شاید هیچ پیامبری و هیچ دینی بروز و ظهور نمی‌یافت. افزون بر این، ما برای اندیشیدن درست، ناگزیر از تعریف، شناخت و گزینش هستیم و در این جهان، هر تعریف و شناختی بر پایه حدود و تمایزات و ویژگی‌ها و جایگاه هستی‌شناسیک اشیا و پدیده‌ها صورت می‌گیرد که بدون آزادی ذهن از موانع اندیشه نمی‌توان به تعاریف دقیق، شناخت صحیح و علمی، سپس گزینش درست دست یافت. از دیگر سوی، آزادی بی اندیشیدن و بدون تعریف و شناخت همه‌جانبه نیازها و حقوق انسان، جز آنکه آرمان‌ها و ارزش‌ها و نیازهای آدمی را پایمال هجوم غرایز و مطامع حیوانی کند، ارمغانی نخواهد داشت. اگر آزادی نباشد، انسان هم نخواهد بود و اگر هم آزادی باشد اما اندیشه نباشد، آن‌گاه نیز انسان نخواهد بود و آنچه می‌ماند، حیوانی است که تمایز او از دیگر حیوانات در جزئیات ساختار جسمی و فیزیکی اوست و حتی رفع مادی‌ترین نیازهایش نیز بی توحش و بی دشواری میسر نخواهد شد؛ تا چه رسد به رفع نیازهای حقوقی و دستیابی به مراحل تکاملی معنایی و فکری. انسان‌ها در بهره‌وری از عقل و نیز در میزان ابتلا به آفات اندیشه‌ورزی، دیگرگونه از هم هستند و این امر به عوامل متعدد درونی و بیرونی، اکتسابی و انتسابی، فردی و اجتماعی بستگی دارد. جوامع انسانی نیز نسبت به هم چنین وضعیتی دارند. چاره آن است که انسان در زندگی فردی خود با مشورت، کسب آگاهی، خودمهارگری و خودسازی، بر صحت اندیشیدن و میزان عقلانیت و آگاهی خود بیفزاید و در بعد اجتماعی نیز انسان‌ها با تشکیل نظام‌واره‌های عقلایی و شایسته‌سالار متناسب با هر بخش از اجتماع و تمدن و نیز تعاملات فکری و عملی اجتماعی، راه پیشرفت و سعادت را بپیمایند. نقاوه سخن آنکه سعادت حقیقی، بی اندیشیدن رخ نمی‌نماید و اندیشیدن درست، بی آزادی اندیشه، تجلی نخواهد یافت.

جدول ۵۲۱۶ طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱- نژاد مردم پرو- آتشگیره- پرستش ۲- رایحه- کنایه از نامردی و خیانت‌کردن است ۳- موج متوسط رادیویی- سخنوران- پدربزرگ ۴- طبق دستور پزشک مصرف کنید- بزرگان- هادی الکتریسیته ۵- چراغ‌آویز تزیینی- بلندمرتبه- سالخورده ۶- ضمیر متکلم مع‌الغیر- چیره‌شونده- ریشه در آداب و رسوم قدیم دارد ۷- آسان‌کردن- چشم دلفریب- لنز ۸- دومین دورقمی- خودروی باربری کوچک- علم استدلال- بنابراین ۹- پیشانی- بادبان کشتی- رنگارنگ ۱۰- شش‌ضلعی- از مقاطع مخروطی- پسوند شباهت ۱۱- بی‌هوشی- چاردیواری مسقف- این رگ دارای بیشترین ضخامت دیواره است ۱۲- پیشرفته- بهسازی- روادید ۱۳- عدد اول- گرامی- شهری در استان اصفهان ۱۴- پس از جنگ صفین از سوی یاران امام علی(ع) به حکمیت انتخاب شد- راهی که به آخر نمی‌رسد ۱۵- خارج- جوال- پروتئین سلول‌های زنده

عمودی:

۱- برقرار و پابرجا- زاده چهارپایان- به سختی یافت می‌شود ۲- از نام‌های قیامت در قرآن- خودخواه ۳- محتوا- کبوتر دشتی- تکرار حرفی ۴- خواب وحشتناک- نام اصلی میرزا کوچک‌خان- از پوشاک بانوان ۵- زمان بی‌آغاز- تلاش و کوشش- آش هفت‌دانه ۶- تندیس- گردهمایی- از مقام‌های موسیقایی تلاوت قرآن ۷- فتنه- حیوان صحرانورد- از پیامبران بنی‌اسرائیل ۸- الفبای گوش‌نواز- فراوان‌ترین ماده آلی ادرار- از مقام‌های کلیسایی- از الفبای انگلیسی ۹- پایتخت سلسله سامانیان- روشنی و پرتو- برق ۱۰- آزاداندیش در ادبیات عرفانی- زبان عربی- شنیده‌شده ۱۱- تلافی- پرنده- چند رأی ۱۲- ایوان- اندیشیدن- آغشته به خون ۱۳- ارجمندی- انتظار روی‌دادن امری خوشایند- بیماری گشادشدن سیاهرگ ۱۴- بدذات- تشکر ۱۵- مروارید دهان- از بخش‌های اوستا- عمیق‌ترین اقیانوس جهان

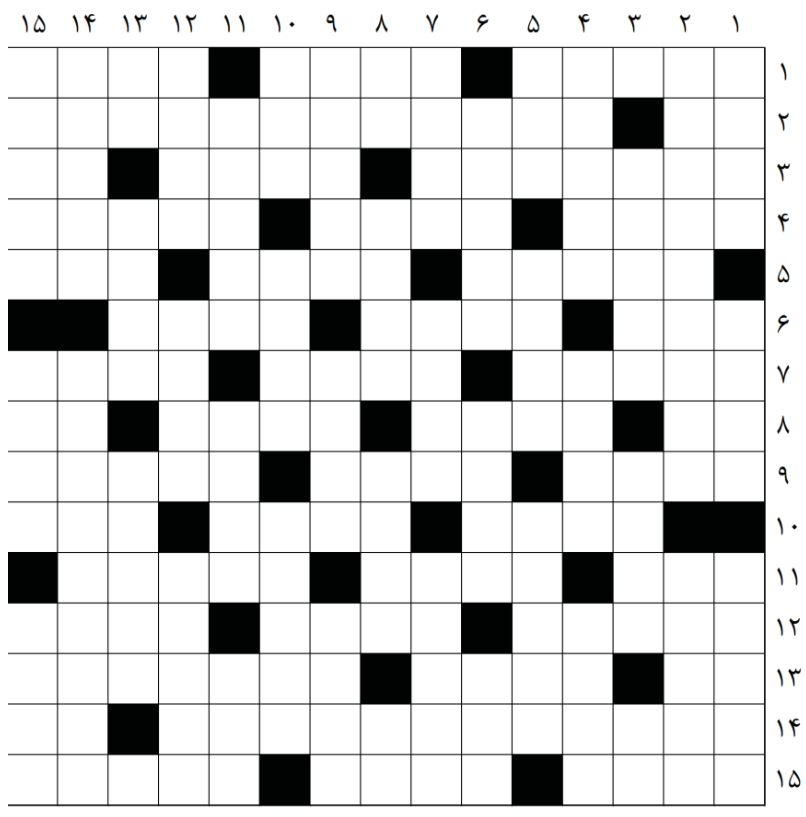

حل سودوکو ۴۲۱۱

۸	۹	۱	۴	۶	۵	۷	۳	۲
۷	۶	۴	۳	۸	۲	۱	۹	۵
۵	۳	۲	۱	۷	۹	۴	۶	۸
۴	۲	۹	۶	۱	۸	۳	۵	۷
۱	۵	۳	۹	۴	۷	۲	۸	۶
۶	۸	۷	۵	۲	۳	۹	۱	۴
۲	۷	۵	۸	۹	۱	۶	۴	۳
۹	۴	۸	۷	۳	۶	۵	۲	۱
۳	۱	۶	۲	۵	۴	۸	۷	۹

۲	۳	۷	۸	۱	۴	۵	۶	۹
۴	۹	۱	۵	۶	۳	۲	۷	۸
۸	۵	۶	۷	۹	۲	۱	۳	۴
۶	۸	۵	۲	۴	۹	۷	۱	۳
۷	۲	۹	۱	۳	۵	۴	۸	۶
۱	۴	۳	۶	۸	۷	۹	۲	۵
۹	۱	۸	۴	۵	۶	۳	۲	۷
۵	۶	۴	۳	۲	۷	۸	۹	۱
۳	۷	۲	۹	۸	۱	۶	۵	۴

حل جدول ۵۲۱۵

م	س	ح	■	ل	ج	ن	ز	ا	ر	■	ش	ی	ا	د
ت	ا	ج	ک	ی	ا	ن	ی	■	ا	ف	ق	م	ه	ر
ا	■	ت	ی	ز	ر	■	ک	ل	ب	ه	ی	■	ر	ی
ه	م	ا	و	ر	ی	■	و	س	ط	ی	■	ن	ی	ا
ل	ی	ل	ا	■	ه	و	ر	ا	■	م	ک	ا	م	ن
■	م	ح	ن	ت	■	ز	ا	ن	و	■	س	م	ن	و
ب	ی	ق	■	ت	ح	ی	ت	■	ل	و	ی	ی	■	ر
ا	ک	■	ا	ر	ل	ن	■	م	ت	ا	ل	■	ا	د
ز	■	ا	د	ی	ب	■	و	ر	ا	ج	■	ن	ق	ی
ا	د	ب	ا	■	ی	ا	ر	■	ب	ل	ل	ا	■	
ر	ا	س	ت	ی	■	ز	ر	م	ی	■	ی	ت	ی	م
س	د	ه	■	ا	ر	ز	ش	■	ا	س	م	و	ت	ی
ی	س	■	ج	ر	ی	ن	ک	■	ر	و	ی	ا	■	ل
ا	ر	م	ی	د	ن	■	ا	ت	ا	ل	ا	ن	ت	ا
ه	ا	ر	ب	■	ک	ن	ه	ک	ن	ه	■	ی	ا	د

سودوکو سخت ۴۲۱۲

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

۱			۴					۹
۶		۷				۲		۴
			۳		۶			
	۴	۹		۶			۵	۲
			۷		۵			
۳	۵			۹		۱	۷	
			۶		۹			
۹		۴				۶		۳
۵			۲					۱

سودوکو ساده ۴۲۱۲

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

	۹						۳	۸
		۲	۳			۵	۶	
۵						۲		۱
۲			۷		۱		۸	۵
				۲				
۷	۳		۸		۴			۲
۱		۴						۳
	۵	۸			۹	۶		
۹	۶						۵	